

גולן יצחק (ז'ק)

נולד ב-1926 בקליש - פולין

הצטרף לפעילות ההעפלה בצרפת ב-1945 (לפלי"ם)
עלה לארץ כגדעוני באוניה "לטרון" בנוב' 1946

ה ע ס נ ה ר י ס ' 0

ואילו אנחנו, יצורים יבשתיים עדיין, ניסינו להיאחו בכל בליטה או זיו כדי שלא לצלול לים. לפקודתו, נעמרנו כמיטב יכולתנו, משכנו את הרשת מקרקעית הסירה, השלכנו אותה מעל הדפנות והיא שקעה ונעלמה במצולות. עד עצם היום הזה, כאשר אני עוצם עיניים, אני מרגיש את הנענוע הרך והנעים של אותה הפלגה ראשונה בחיי על הים, את הגלים הלוחשים ומלחכים את הדפנות, ואני רואה בזיכרוני את השמש השוקעת בלאט, כמו מתעכבת, מאריכה את רגעי הקסם.

בימים הבאים, היו הגלים לפעמים גובהים, טלטלו את הסירה והפכו לנו את הקרביים.

עבורנו, זאת היתה ההזדמנות להתאמן בהליכה ובריצה מקצה לקצה מבלי ליפול. תמיד, ברוח ובסער, הפטרון עמד זקוף ובטוח, או ריצד ופיזז, ולעולם לא מעד, והשתוקקנו להידמות לו.

שבנו אל המעגן בחשיכה. ארוחה מהירה במחנה, שינה קצרה, ובטרם עלות השחר, חזרנו למזח. הפטרון כבר המתין והפלגנו. השמיים החווירו במזרח, הים לא נע ולא זע והקור הקפיא את עצמותינו. לאחר שהפטרון איתר את המקום המדויק - כיצד? חידה... - שלינו, שוב בשרשרת, את הרשת הכבדה ובמאמץ אדיר לולאה על לולאה, החזרנו אותה לרצפת הסירה. כל אותו זמן, זקוף ובטוח, עמד הפטרון על רופן הסירה הצר, על פי התהום ממש, מפיל את הדגים לגיגית במהירות פנטסטית ומשחרר בזריזות את אלה הממאנים ליפול. הגיגיות נתמלאו בדגים קופצניים, וריח הים עוד באפי.

(לכשישראל ואני מעלים בינינו את זכר הימים ההם, אנו תמיד מחייכים, כי נחרתה בנו התמונה של עמיתנו השלישי - שנעלם לנו לפתע ואת שמו גם שכחנו - יושב בקידמת הסירה כשאצבעו מונפת אל המרחב, ומחפש את ... כיוון הרוח!)

עברו שניים או שלושה שבועות והתחלנו להתרגל, כאשר נצטוו לנו לשנות כיוון.

נראה שהתקווה להפוך אותנו בזמן שיא לימאים מלווי אוניות התבררה. אחד ממפקדי הפלי"ם במחנה - לכל אחד מהם היה כמובן כינוי מחתרתי - הודיע לנו שנבחרנו שנינו

מגיל חמש, גדלתי בעיר פרובינציאלית במרכז צרפת ושמה רואן. ילדי הקהילה היהודית, ובהם ישראל אבידור ואנוכי, התחנכו על אהבת העם ואהבת ארץ ישראל ומשאת נפשנו: ציונות וחלוציות. עם השחרור מאימת הכיבוש הגרמני, כשנודעה לנו זוועת השואה והיקפה המחריר, התגייסנו להצלת שארית הפליטה.

בתחילת יוני 1945, לאחר קורס טרום-צבאי של ההגנה בכפר ליד פריס, הגענו, ישראל ואני, לעיר הנמל מרסייל שלחוף הים התיכון. במדרגות המלכותיות של תחנת הרכבת סנט שארל, ירדנו לרחוב הראשי, ומייד כבשו אותי שני איתני הטבע האדירים, שלראשונה בחיי, חשתי אותם במלוא עוצמתם - השמש והים. בארץ הולדתי פולין, ולאחר מכן ברואן, היה האקלים קר בחורף, שלגים, קרח, פרחי כפור על החלונות. גם בקיץ, לעיתים קרובות, הסתתרה לה השמש מאחורי עננים עמוסי גשמים תכופים.

בילדותי לא נסעתי מעולם לאף עיר אחרת. מחיר כרטיס רכבת היה יקר יחסית בתקציב המשפחתי הצנוע. והנה, מאז שחרור צרפת מהגרמנים, תוך חודשים ספורים אחרי המסתור והפחד, ניצלנו ופתאום הכל השתנה. השתתפנו בכנסים תנועתיים בפריס, עם יופייה המדהים, ובאלפים, בהרים מלאי הוד שכמותם לא דימינתי אף בחלומותיי! והנה, הבוקר, השמש זורחת במלוא זוהרה והים קורץ לי כאלפי נצנוצים, ובמבט הראשון, התאהבתי בשניהם.

התייצבנו במשרד "החלוצ", לא הרחק מן התחנה. מנהל המשרד, חנן רייכמן, בישר לנו שאנו עוברים מייד ל"הכשרה ימית" שתכין אותנו לתפקיד מלווי אוניות והוצבנו במחנה "לה מדרג". כל יום אחר הצהריים, ישראל ואני, וחבר שלישי מן הקורס שלנו, צעדנו אל המעגן בו חיכתה לנו סירת ריג קטנה. עליו וידידותי, כיאה לפרוכנס, הדייג - כינינו אותו כמובן "פטרון" (בוס) - עסק בהכנות, במיוחד בבדיקת רשת הריג שכיסתה את רצפת הסירה, מגולגלת בלולאות לערימה גבוהה. בסיום ההכנות הוא הפעיל את מנוע ויצאנו - איזה אושר! - לים הפתוח.

במקום כלשהו במרכז האין-סוף, נעצרנו והפטרון החל להתעופף מקצה אחד של הסירה אל הקצה השני, עד שציווה עלינו לקום ולהסתדר בשרשרת. הוא ריצד בקלילות

למילוי משימה סודית וחשובה. במשך מספר ימים, לימד אותנו מדרך מקצועי את שפת המורס בלטינית ובעברית, השונה במספר פרטים, והן את ה-"Q-CODE", המורכב משלוש של אותיות מורס שהראשונה בהן "Q" והוא נוהל תקשורת בינלאומי ששימש - אז - את כל האוניות השטות בימים ובאוקיינוסים.

בחודש יוני 1945, החל איפוא המפגש היום-יומי שלנו עם הצברים הצעירים, מגויסי הפלמ"ח והפלי"ם, שהיו ונשארו, עבורנו, זן מיוחד מאד של בני אדם. ביניהם, רבים היו בני וחברי קיבוצים. כבר במגעים הראשונים, מצאה חן בעינינו התנהגותם הטבעית, הבלתי מתנשאת. לא עבר זמן רב והתקבלנו על ידם כשותפים במשימה ומפקדיהם היו גם למפקדים שלנו. ככל שהמשכנו בעבודתנו איתם, שאלנו את עצמנו, כיצד, על אף שאינם דתיים כלל, יש להם ידע כה רב בתנ"ך, כיצד יודעים הם, בעל פה, לצטט פסוקי מקרא ודברי חז"ל בכל נושא. למדנו מה על הקיבוץ של אז, המבוסס על התמסרות מוחלטת לעבודה ולחברה, ועל אחרות הלוחמים. למדנו שבכל קיבוץ בית ספר והילדים לומדים בו את תולדות עם ישראל, סיפורי המקרא ואגדות חז"ל, לא מתוך אמונה עיוורת, כי אם מפנימים את האירועים, הערכים, השפה, הפרשנויות, ועושר אדיר של ידע בכל תחומי החיים.

בקושי קלטנו את ה-Q-CODE, וכבר מצאנו את עצמנו נוסעים מזרחה לכיוון עיר הנמל טולון, על כביש החוף שלאורך הים התיכון. ישבנו בתא משאית, ליד הנהג, בחור צעיר דובר עברית בלבד, שפיזם את "לילות כנען". המשאית היתה עמוסה בעמורים, כבלים, ארגזי מתכת צבאיים, כלי עבודה, רהיטים ועוד. כשעה לאחר מכן, במרכז עיירת הקיט בנדול (Bandol), חצינו מחסום רכבת, נסענו עוד כמאתיים מטר ונעצרנו לפני בית צנוע בעל תריסים כחולים. פרקנו אל המטען, ומשימתנו הראשונה היתה הקמת אנטנה ארוכה שתלינו בגינה מאחורי הבית, בין שני העמורים הגבוהים שהבאנו. במשך מספר שעות, הכנסנו את כל הציוד אל הבית ופיזרנו אותו בין החדרים. שני הפריטים החשובים, המשדר והמקלט, הוצאו מארגזי המתכת והפלמ"חניק שלנו בחר בבקפדנות מקום שנראה לו כמתאים ביותר עבורם: חדר מלתחה הניתן לנעילה. רק לאחר שהעמדנו והתקנו את המכשירים, גילה לי ישראל שיומיים לפני-כן, הוא נשלח למשימה סודית לאיזור טולון, והביא משם ברכבת את המשדר והמקלט, ארוזים בארגזי המתכת. בעת הכיבוש הנאצי, שני המכשירים שימשו, במסגרת ה"רויסטנס", את הצבא היהודי המחתרתי.

עוד באותו היום, הקים ידידנו את הקשר עם הרשת, שתחנת האם שלה היתה כמובן בארץ. חווינו אז את אחד הרגעים המרגשים בחיינו, כשקלטנו לראשונה, בין הרחשים והצפופים האלחוטיים, את האיתותים שהגיעו ישירות מארץ חלומותינו. זמן קצר לאחר מכן, ידענו כבר להשיב

להם ישירות, בעגת מפתח המורס, כשאצבעותינו רועדות מחרדת קודש. למדנו את נהלי ההתקשרות וכיווני המכשירים, ואף הקימונו קשר עם אוניית מעפילים בדרך לארץ ועם תחנת האחות שלנו בעיר הנמל האיטלקית בארי. גאוותנו גברה, גלשה על גדותיה, כשהצלחנו בפעם הראשונה, ללא עזרה, להצפין ולפענח.

עד כה, ידענו על שיטות אלה רק כקוראי רומני ריגול מצויים. ההתפעלות הגיעה לשיאה כשהתוודענו לצופן ההופך מברק בעברית לקבוצות בנות חמש אותיות לטיניות או ספרות, והסיסמא - משפט המפתח לכל התהליך - לקוחה ישירות מן התנ"ך...

כל לילה, במשך מספר שעות, קיימנו את הקשר על פי לוח זמנים מוסכם מראש על ידי כל תחנות הרשת. בשבע בבוקר, כשהמברקים שנתקבלו בלילה מפוענחים וצמודים קרוב לליבו, נסע אחד משנינו למרסיי ברכבת. במשרד החלון, הוא הגיש את המברקים לחנוך, והוא העביר אותם למי שעמד לידו-רודי. אז כבן ארבעים, מסתור מאחורי כינוי ועדשות משקפיו העבות, קרא רודי את המברקים, התיישב וניסח את תשובותיו.

אישיותו החזקה הרשימה אותנו, אהבנו את קולו הנמוך, המוסיקלי. כשישבתי לפניו, ניסיתי תמיד, כאילו מבלי משים, ללכוד את מבט עיניו. מיום ליום, בהדרגה, רודי המפקד הפך גם לידיד. שנים לאחר מכן, גילינו אותו בקיבוץ בית השיטה, בשמו האמיתי שמריה צמרת, עובד על מלגזה במפעל שימורי הזיתים. מותו בתאונת עבודה היכה אותנו בתדהמה ובצער עמוק.

יישאר גם תמיד בזיכרונו בלה ואשר ("אדוו") מיכאלי ז"ל, אז זוג צעיר שהגיע מבלגיה למרסיי בעת פלישת הגרמנים, והיו פעילי המוסד. בלה ואדו אימצו אותנו, שני בחורים צעירים, רחוקים ומנותקים ממשפחתם, ופתחו לנו את ביתם החם. היכרנו רבים מפעילי המוסד לעלייה ב' במרסיי: אבינועם, פרננד, וילי, ורבים אחרים שהיו רק עובדי אורח. לאחוזת בנדול שלנו, הגיעו מבקרים כמעט בכל יום - בחורי הפלמ"ח והפלי"ם שהגיעו לצרפת ושליחי המוסד לעלייה ב'. הקשר האלחוטני פעל ללא דופי. הרגשנו גאוות יחידה ומקצוענות, ביושבנו מול המכשירים, עם האוניות על ראשנו וידנו על מפתח המורס. בתקופה זאת, היכרנו גם את אורי גורן ("משה"). לימים הצטרף אורי לקיבוץ כפר הנשיא עם אשתו מרגה, חברת גרעין הבונים האנגלי. ישראל אורנבך ("עוזי") נשא לאישה את רות פיק, חברת הגרעין גם היא; ישראל רוזנבלום ("יצחק"); אפרים טאומן, וירטואוז החלילית שמשום מה לא היה לו כינוי; הסרג'נט האמריקני סיי שגילינו מחדש שנים לאחר מכן כחבר כפר גלעד; "מתי" הפליי-בוי, שהפך עם קום המדינה לטייס קרבי וקצין בכיר בחיל האוויר, ולבסוף גילינו שחבר הכנסת יואש צירון אינו אלא... מתי הפליי-בוי מבנדול!... ועוד רבים וטובים עברו אצלנו, וכל פגישה היוותה עבורנו

חדשים של פעילות בסנט ז'רום, הוצב ישראל כגדעוני של הספינה "יגור", עם רעייתו לעתיד. אני הוצבתי כגדעוני של ה"לטרון", ובה עליתי עם רעייתי הטרייה. אחרינו, בתיה ומאיר דיינס, חברי הגרעין האנגלי, היו גם הם הגדעונים על ספינתם "עליה".

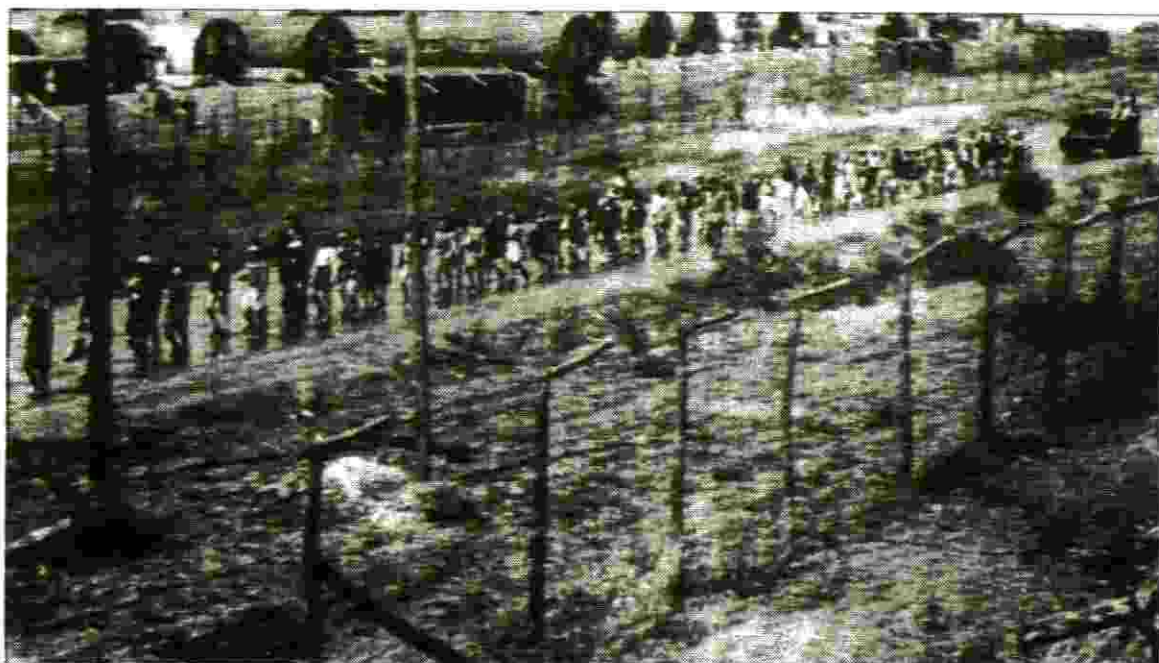
הגרעין התקבץ וקיבל את הכשרתו בכפר בלום, ולשם הגענו עם שחרורנו מקפריסין. לאחר תקופת עצמאות בחדרה, עלינו להתיישבות ביולי 1948 בחזית הסורית.

ברבות הימים, הוסב שמו של קיבוצנו לכפר הנשיא, על שם נשיאה הראשון של מדינת ישראל.

ועד היום, אנו, איפוא, ארבעה גדעונים החיים בכפר הנשיא, עם משפחותיהם.

צעד לקראת היקלטותנו בארץ. אפילו את הביטוי "בארץ" למדנו לכטא כמו הצברים, במקום "בארץ" כפי שאמרנו קודם לכן. גם עבורנו, עיקר החדשות היה מאבק היישוב למען מדינה עצמאית, פעולות הפלמ"ח, האצ"ל והלח"י, ההפגנות ההמוניות בשערי נמל חיפה נגד עצירת האוניות, נגד כליאת מעפילים או גירושם, ובעד עלייה חופשית.

בחודש יוני, נתגלה מחסן נשק של ההגנה באיזור טולוז. בעקבות כך, החלה משטרת צרפת להתעניין בסקרנות יתרה בפעילות המוסד והוחלט לסגור את תחנת האלחוט. ביום אחד, פירקנו וארזנו את הכל ועברנו למחנה סן ז'רום, שהפך לבסיסנו החדש. באותם ימים הגיעו לסנט ז'רום חברי גרעין הבונים מאנגליה - הגרעין שלימים ייסד את קיבוץ כפר הנשיא - והתכוננו לעלייה בספינות מעפילים. לאחר מספר

ילדי המחנות בקפריסין בצעדה לרחצה בחוף הים בלוויית משמרות בריטיים